

A TERMELŐ ÜZEMEK FAJTAIGÉNYE

ZALA GÉZA

Balatonboglári Állami Gazdaság, Balatonboglár

A központi és a bevezető előadások megfelelő tudományos megalapozottsággal részletesen taglalták a fajtakérdést és azt kiegészíteni majdhogynem lehetetlen.

Nekem is azt kell mondani, hogy a fajta kiválasztása az üzemek létkérdése, különösen igaz a szőlőtermesztésre szakosodott szocialista nagyüzemekben. Ha ismétlésekbe kell bocsátkoznom, ezt részben a nyomaték kedvéért, részben az üzemi oldalról való közelítés miatt teszem és tehetem.

Mindenekelőtt le kell szögezmem, hogy bármely kertészeti növényfaj korszerű termesztésével foglalkozunk is megfigyelhetjük, hogy a technika, kémizálás, technológia egy adott kor adott fajtaválasztékára épül, majd rövid idő alatt túlhaladja a könnyen „lemerevedő” biológiai faktort, ezáltal az egységnyi ráfordításra eső termékmennyiség, s vele együtt a jövedelmezőség is csökken. Magától érthetőleg a ciklus koronként ismétlődik.

A kérdés központjában jelenleg a termőképesség áll, ez alapvető és ismételni sem árt. Ha reálisan nézzük a csemegeszőlő, a szőlőlé és bor külkereskedelmét és belföldi forgalmát, azt tapasztaljuk, hogy ez objektíve egybeesik az életszínvonal-, ár-, és kereskedelempolitikával, de ennek figyelembevételére van indítva a termelő üzem is. Nagy biztonsággal megállapítható, hogy a jelenlegi ültetvény élettartamra ezek az arányok jelentősen nem változnak, azaz a kiemelkedő minőség — amelyet a fogyasztó vásárlásával elismer — iránti igény elég pontosan körvonalazható, kontingentálható. Tudomásul kell venni, hogy az alacsony termésátlagú „magasabb” minőséget a piac megfelelően és arányaiban nem ismeri el.

Lehet természetesen, hogy ennek egyéb okai — pl. művelésmód, termőhely — vannak. Ez azonban még inkább aláhúzza a fajtakérdést, mert akkor ott és akkor éppen a legnagyobb a biológiai tényező elmaradása.

Mindez, s ezen kívül még sok tényező azt bizonyítja, hogy a termésátlag meghatározó, mert ettől függ az önköltség, az álló- és forgóeszközarányos hatékonysági mutatók alakulása, a nyereség stb.

A jövőben nem lehet perspektivikus olyan fajta — itt természetesen csak a mi viszonyainkról beszélek — mely üzemi átlagban több száz hektáron 10 évet

alapul véve ha-ként 12 tonnát nem terem. Bizonyos esetekben pl. gyümölcslé alapanyag termesztésekor meg kell haladnia a 16 t/ha-t is.

A minőség problémaköréhez elérkezve nem szeretném, ha félreértésekre adnék okot, ezért már előljáróban leszögezem, hogy igenis egyetértek a minőség és a cukortermelő-képesség valamely szintű korrelációjával. Nem érték azonban egyet e mutató túlértékelésével, továbbá azzal sem, hogy ez az egyetlen mutató körülményeink között. Ott, ahol a cukorfok és minőség közé egyenlőségjelet tesznek, nem nagyon emlegetik az abszolút számokat, továbbá azt az el nem hallgatható ténytet, hogy a borok között önköltségük és értéküknek megfelelő ár pH tekintetében 20–30-szoros eltérés lehetséges.

Ennek realizálása hazánkban, de külkereskedelmünkben is lehetetlen. Jelentős, de egyáltalában nem egyetlen mutató a cukorfok, ez a hagyományos, s ma már korszerűtlen borászati technika, technológia, a hagyományos szőlőművelés, az ebből adódó preferencia és kereskedelempolitika elavultnak tekintendő maradványa.

A minőségen — egyre inkább az illatot, a savak harmóniáját, finomságát értjük. Fontos, hogy az új fajták már az üzemi eredményekben is felmutatható és valószínűleg hosszú ideig csak ezt produkálható — 14–16 cukorfok mellett is maximálisan biztosítsák az általam említett és mérendő, mutatóként használandó minőséget meghatározó alkotórészeket. Ilyen követelménynek megfelelő fajta pl. a Rizlingszilváni, Zöldveltelini, Királyleányka.

Azokat a fajtákat, melyek ezen minőségi kritériumokat csak 18–20 cukorfok mellett produkálják — minthogy ilyen „minőséget” elenyészően keveset tapasztalunk — korszerűtlennek kell minősíteni. Ezek a fajták: a Cirfandli, Szürkebarát és talán még az Olasz rizling is.

Az 1978-as év — a mi körülményeink között — cukorfok tekintetében egyértelműen rossz évjáratnak tekinthető, ugyanakkor boraink minősége éppen a korábban már említett mutatók kedvező alakulása folytán kiemelkedőnek mondható, melyet bizonyít az azok kelendősege úgy bel-, mint külpiacon.

A korszerű művelésmódok már most is, s a jövőben még inkább növelik egy-egy tőke értékét mind eszközköztési, mind a termésre gyakorolt befolyási szempontok miatt. Ezért különlegesen nagy szerephez jut a fajta vitalitása. Biztosítani kell a tartós nagy terhelés lehetőségét anélkül, hogy az ültetvény visszaesne.

Azt tapasztaljuk, hogy a generatív túlsúlyra hajlamos fajták gyakran idő előtt visszaesnek.

Ma már — a korszerű tápanyagutánpótlás rendszerének és technikájának, mérési módszerének köszönhetően — ültetvényeink tápanyagokban jól ellátottnak tekinthetők, mégis óriási szóródás tapasztalható a fajták tápanyag-felvevő és értékesítő képességében. Ez megint aláhúzza a fajtakérdés jelentőségét, mert újólga arra enged következtetni, hogy a köztermesztésben levő egyes fajták nem alkalmasak az intenzív termesztésre, gátjává váltak a terme-

lés fejlődésének és gazdaságosságának. Egy NSZK példát említve; amíg 1970-ben 70%-ban régi fajtákat telepítettek, 1976-ban már ez ideig sohasem tapasztalt fordulat következett be és 74%-ban új fajtákat telepítettek.

Ezt igen; a cukorfok alapján történő minősítést ne kövessük!

A szüreti időpontról és a Botrytis ellenállóképességről szólva nem lehet eléggé hangsúlyozni ezek fontosságát. Egész üzemek buktak meg a fajták rothadásérzékenysége miatt. A legjobban szervezett üzem, a legkorszerűbben felszerelt borászat és szállítás mellett is előfordult és elő is fog fordulni időjárási okok vagy üzemzavar miatt 5–10 napos szüreti késedelem. Ezért csak az a fajta jó — nagy volumenű üzemi termesztésre —, amely a teljes érés után a tőkén maradva kis mennyiségi és minőségi károsodást szenved.

Attól függetlenül, hogy ma egy nagyüzem hogyan ítéli meg a gépi betakarítás jelenét, milyen üzemi döntést hoz évente változóan vagy stabilan, a jövő fajtája csak olyan lehet, amely mind termése, mind vesszője vonatkozásában alkalmas erre.

Az elmúlt két évtizedben a növényvédelem — különösen a szőlő hagyományos betegségei peronoszpóra, lisztharmat és kártevői ellen — óriásit lépett előre és elmondhatjuk, hogy ezeket jól kézben is tartjuk.

Egyre inkább előtérbe kerülnek — éppen egy-egy tőke értéknövekedése miatt — az egész tőke életét veszélyeztető károsítók, vírusok, *Agrobacterium tumefaciens*, *Euthypa* sp. stb., de fontos a fajták érzékenysége a botritiszes rothadásra is.

A szüretelési időről szólva szinte teljes a hiány az augusztus 1. és szeptember 10. között — potenciálisan optimális időben — szüretelhető fajtákban. A meteorológiai adatok azt bizonyítják, hogy a ledolgozható napok száma — nem is szólva a munkaidőről, szállítási és munkakörülményekről — 30–50%-kal augusztusban több, mint szeptemberben. Ennek jelentősége a betakarítás gépesítettségének fokával hatványozottan nő, mert egy-egy jelentősebb mennyiségű csapadék lényegesen tovább hátráltatja a gépi szüretet, mint a kézit. Arról nem is szólva, hogy milyen kárt jelent egy erőltetett gépi szüret eszközben, a szőlő állagában, tamberendezés kárában stb.

Tovább hatványozódik azonban a koncentrált szüret a borászat erjesztő kapacitásában, technikai túlfeszítettségében, végső soron az álló- és forgóeszközök ellátási szintjében, kihasználtságukban, melyekre egyre inkább rá lesz kényszerítve minden üzemünk.

Végül kisebb — helyi jelentőségű igények kielégítésére pl. korai vagy kései kihajtású, különböző fagytűrésű, muskotályos zamatú, speciális célú, választékbővítő fajtákra is szükség van. E téren is jelentős a hiány.

Megköszönve a lehetőséget, hogy üzemünk véleményét, igényét előadhattam, eredményes munkát kívánok a Magyar Tudományos Akadémia Kertészeti Bizottságának.